

En tur gennem Møgeltønder, Daler og Højer

Turen, går ud fra Marskens hovedby, hvis sedler er så udmærket skildret i Sønderjyllands Månedsskrift af socialinspektør Mørk, Åbenrå. Vi kører mod sydvest fra "Lille Tønder, nogle få km, og når så Store (Møgel) Tønder,

Møgeltønders navn har en særlig klang. Som gammel enklaveby har den altid været meget dansk præget; den bærer præg af "Hans Schaks virke" og man husker synet når langs gadens gamle huse, Møgeltønders linde gløde".

Manglen på skillemønt angives her, som de fleste andre steder, at være grunden til, at kommunen udgav egne pengesedler 1920.

Tegneren er godsinspektør H, C, Davidsen, og de to underskrivere er kommune- forstanderne Jensen i Møgeltønder og P. Jepsen i Sønderby. Sedlerne blev trykt hos Gebh og Kunze, Flensborg. Sedlens pålydende var 50 pf, og der blev trykt 50.000 stk. efter kommunerådsbeslutning af 12/3 1920 blev det bestemt, at et eventuelt overskud skulle tilfalde elværket; skulle foretagendet give underskud, skulle de to kommuner bære hver halvdelen. 14/3 1920 bevilligedes der Davidsen 250 Mark, der blev betalt med 500 sedler for hans arbejde; mod betaling fik han desuden 10.000 sedler.

På forsiden af sedlen ses en fremstilling af de to guldhorn der blev fundet i Gallehus. 20/7 1639 fandt Kirsten Svendsdatter det ene, og 21/4 1734 fandt husmand Eric Lassen det andet. Den ene ønskede og fik et rødt skørt, den anden 200 rigsdaler i findeløn Det sidst fundne horn bar også den hidtil ældste runeskrift der er fundet her i landet.

På bagsiden ses kommuneforstander Jepsen, der med retfærdighedens vægtskål i hånden vejer de danske stemmesedler op mod en laset tysk ørn, der overspytter ham i raseri. Teksten lyder: "Ørn, nu må du fly. Danske vi bli'r på ny!". Ved folkeafstemningen 1920 var der 712 danske og 117 tyske stemmer.

Tyske kilder betegner sedlen som "overordentlig hadefuld" og "meget hånende".

Medlemsblad for:
**Numismatisk Forening
for Nord- og Sydslesvig**

Redaktion/ Kommission:

Jens Madsen
Jørgensby 14
6310 Broager
jensmadsen@moneta.dk

Tlf.: 74 44 95 63

Gengivelse af artikler kun
efter indhentet tilladelse
og med kildeangivelse.

Formand:

Henning Kjær
Kærmindevej 17
6400 Sønderborg.
Tlf.: 74 43 34 82
Fakjaer@mail.tele.dk

Brevbud:

Ved brevbud betales 3% i
salær og evt. porto.

Faste brevbud skal være
fremme dagen før auktionen.

Modtages af
H. C. Deelee
Genner Bygade 29
6230 Røde Kro
Telefon 74 66 49 50
hansdeele@bbsyd.dk

Oplag: ca. 130 stk.

Foreningens vedtægter kan
altid rekvireres hos
formanden.

www.nfns.dk

Tryk: Langenberg
Sønderborg

Da kong Christian X i 1920 besøgte Møgeltønder, trådte kommuneforstander Jepsen hen til kongens bil og kastede et par store bundter sedler op i luften, så de flagede som blomster ned over bilen.

Et par tekniske data: sedlen findes i farvenuancer fra citrongul til brungul. Kontrolcifrene er store med no. foran, eller små med stjerne efter. Sedlen findes også helt uden kontrolnummer.

Den 1. juni 1927 udgav "Bondens selvstyre" en række sedler. På en af dem findes en afbildning af Cornelius Petersens "Hanberg" Vesteranflod; den er nu nedbrændt.

5 – 6 km derfra mod vest, lige nord for Højer, ligger Daler, også en gammel enklaveby (1920 var der 344 danske og 68 tyske stemmer) Der findes en 25 pf. og en 50 pf. Sedlerne er udgivet 10/4 1920; sedlernes motiver er ens, sort tryk på gulligt (25) og på blågråt (50) papir. Tegneren er L. Thaysen.

Der ikke noget skriftligt om sedlerne tilgængeligt. Det efterfølgende bygger på mundtlige beretninger:

Der var stor enighed i sognerådet om udgivelsen, også om motiverne. I spidsen stod kommuneforstander Peter Henrih Tramm og gårdejer Peter Nielsen. De rejste til Hamborg for at få sedlerne trykt. I Hamborg var de ikke indstillet på luxux, og de to herrer ville jo nok spare lidt på udgifterne, derfor blev sedlerne noget farveløse og triste; Var de blevet trykt i Flensborg, var de nok blevet mere kunstneriske og farverige.

Motivet på forsiden forestiller 'en familie, der hejser Danneborg og teksten lyder: "Vort Ønske er opfyldt den 10. februar 1920". Billedet er gengivelse efter et fotografi, men man husker ikke mere hvem det forestiller.

På bagsiden er afbildet den gamle Borkmølle (Stubmølle) bygget 1770 -- Nedbrændt 1913. Under billedet står: "Vi har så ofte sået i Længsel og Trang, I dette Aar da avler vi med Glæde og Sang.". På begge sider står et kornneg.

Ingen husker, hvor mange sedler der blev trykt, men det menes, at der var så mange i omløb, at udgifterne blev dækket.

Slægten Tramm var oprindelig en adelsslægt i Schweitz. En gren flyttede til Nørre Brarup i Angel, hvor de levede i flere generationer. I 1857 måtte Peter Tramm oldefar på grund af sin danskhed flytte nordpå. Han slog sig ned i Knud på Haderslev egnen Her traf Frederik VII den med Dannebrogskorset hædrede bonde, som han kendte fra Angel. De drak et glas sammen, og kongen sagde: "De er jo en tyksak som jeg" Peter Tramm giftede sig, købte Daler mølle, og han levede sit liv og øvede sin gerning i sognet. Han døde 1952.

Lige syd for Daler ligger flækken Højer. Højer hørte til Hertugens område og var underlagt Åbenrå, det prægede sindelag, i 1920 var der 177 danske og 417 tyske stemmer.

Ud over en meddelelse i en tysk bog om Højer, at man, for at afhjælpe mangelen på småpenge, i april 1920 begyndte med udgivelsen af papirnødpenge, efter et udkast, der var udfærdiget af arkitekt Thaysen fra Tønder. Der blev afgivet bestilling på 50.000 marksedler og 50.000 50 pf. og lige så mange 25 pf. sedler, Andet og mere er der ikke fundet, ingen mundtlige kilder har meldt sig. Jeg må holde mig til, hvad sedlerne fortæller.

Der er udgivet 50 pf. sort tryk på blågråt eller på gråt papir, 1 mark sort på grønligt ribbet eller glat papir. Udstyret kunne tyde på, at de er trykt samme sted som Dalersedlerne.

Desuden findes 25 og 50 pf. og 1 mark i farvet tryk. De findes med vandmærket: kredse eller med vandmærket: zikkakklinger. 25 og 50 [pf. er](#) ens i motiverne. Forsiden forestiller Højers våbenskjolde: et skib sejler igennem slusen, skjoldet er prydet med en borg med tre tinder; derunder et landskab med mølle og gravhøje og vadehav, landskabet domineres af en lyneplov. Bagsiden viser Højer sluse, en skægget fisker og de for vadehavet så karakteristiske fladfisk "Bakskuld", som man fanger ved at træde på dem.

1 M. mark sedlen bærer på forsiden våbenskjoldet og teksten: "Gud beskytte vores vandkant (Waterkant), vi holder os fast til fædrelandet". På bagsiden ses Højer by med kirken og møllen, flankeret af får, kornneg og kærner.

Jeg vil gerne bringe Vilhelm Gregersen i Møgeltønder og Lars Carlsen i Skærbæk min bedste tak for deres hjælp til fremskaffelse af oplysninger.

Simmersted 16/10 1967 Karl Lund.

Bragt i blad nr. 42-43 1967

Medlemssalg nr. 449

tirsdag den 12. april 2016

Nr	Me dl		Kons	Opr. Pris	
		Sedler			
1	39	DK 10 kr 1937L Pugh 9701807 Si104	1	40	
2	39	DK 50 kr 1976 A3762F Si141	01	80	
3	39	DK 100 kr 1972 A0721K Si142	0	375	
4	39	DK 100 kr 1978 A8781K Si142	0	190	
5	39	DK 100 kr 1981 C0812G Si142	0-01	133	
6	39	DK 100 kr 1982 C2821C Si142	01	128	
7	39	Dansk Vest Indien 20 francs no 54,487 1905 falsk Si22	lot	20	
8	39	Broballe mejeri ”1 Lit. Sk. Mælk” 20 mærker i et ark	0	40	
9	39	DK 2 stk Broager 1 mark Si22	0	10	
10	38	DK Broager 1 mark Si21	0	10	
11	38	DK Gramby 1 mark Si34	0	10	
12	38	DK Løgumkloster 25 pf. Si64C	0	20	
13	38	DK Lunderup 1 mark Si69E	0	25	
14	38	DK Sønderborg 10 pf. Si94A	01	20	
15	38	DK Sønderborg 50 pf. Si96A	0	30	
16	38	DK Tønder 20+25 pf. Si103-104	0	20	
17	38	DK Tønder 50 pf. Si105A	0	20	
18	38	DK Vojens 50 pf. Si115E	0	25	
19	38	DK Vojens 1 mark Si116B	0	25	
20	85	DK JAK 5 andele Holbæk amts andelskasse	0	65	
21	85	DK JAK 10 andele Thistedts amts andelskasse	0	25	
22	85	DK 10 kr Ringkøbings amts andelskasse	1+	70	
23	85	DK 10 kr 1952 A7523G Haugen Johansen Si130	1+	200	
24	85	DK 20 kr 1985 C5853N Hoffmeyer Si140	1+	25	
25	85	DK 50 kr 1998 D5982B Jens Thomsen Si141	01	50	
26	85	DK 100 kr 1989 D7891F R. Mikkelsen Si142	0-01	130	
27	85	DK 100 kr 1995 F5951A Jens Thomsen Si143	0	200	
28	85	D Poppenbüttel 10 x 50 pf 01.07.21	lot	40	
29	85	D GlassHütte 3 x 1 mark 01.08.21	0	35	

30	85	D Arten 50 pf 46.3, Braunschweig 10, 50 pf 155.1 b+d	0	33
31	85	D Braunschweig 10, 25, 50, 75 pf 155.2 a-b-h-j	0	50
32	85	D Braunschweig 10, 10, 25, 75 pf 155.3 a-c-d-l	0	30
33	85	D Braunschweig 25, 50, 75 pf 155.4 d-h-	0	50
34	85	D Flensburg 50 pf F8.3, Gatersleben 50, 50, 75 pf 409.1	1, 0	52
35	85	D Hannover 25 pf 572.1, Hess-Oldendorf 25, 50, 75 pf 01.10.21	1+, 0	30
36	85	D Lauenstein 25, 50 pf 775.1-2, Lüneburg 25 pf L74.2	lot	32
37	85	D Lübeck 3 forsk. 50 pf 831.2	0-01	20
38	85	D Lübeck 5 forsk 20 pf 831.1	0	30
39	85	D Medebach 50, 2 ens 75 pf, 1 m 875.1	Lot	30
40	85	D Magdeburg 50 pf 857.1, 2 ens 50 pf M2.2	0, 1	28
		Mønter		
41	85	DK C3 1 penning 1546 Si30 H8 st.ks. 	1	1000
42	85	DK C3 4 sk klipping 1535 Si7 G94 	1	2500
43	38	DK Kgl. Møntsæt 1991	0	75
44	38	DK Kgl. Møntsæt 1994	0	75
45	38	DK Kgl. Møntsæt 1998	0	75
46	38	DK Sølvmedalje Dr. Margrethe besøg i Jugoslavien 1977	proof	70
47	38	DK Sølvmedalje Dr. Margrethe 40 års jubilæum 2012	proof	70
48	38	DK 1 øre 1887	01	150
49	38	DK 5 øre 1884	1+	125
50	38	DK 1 krone 1898	01	600
51	38	DK 2 krone 1915	01-0	145
52	38	DK 2 krone 1916	01-0	100
53	39	DK 2 sk 1836 ejermærke Si19	0	39
54	39	DK 2 øre 1902	01	18
55	39	DK ½ sk 1838 Si15	1	12
56	39	DK 1/5 rbs 1842F Si2	01	38
57	39	Letland 20 santimi 1922, 50 santimi 1922	Lot	14
58	39	3 stk værktøjstegn Danfoss	Lot	12
59	39	DK 16 sk 1857	1	18
60	39	DK 5 stk. Skillings mønter	Lot	25
61	39	DK 2 kr 1925, 26, 53	Lot	18
62	39	DK 10 kr 1909 guld	0	900

63	39	Als marchforening Nørreskoven 7 stk.	Lot	40	
64	39	Haderslev marchforening 4 stk.	Lot	18	
65	144	DK 2 skill. 1686 S 8.1	1	275	
66	144	DK 1 specie 1794 Sl.-Ho. H 39 A 	1+	1200	
67	144	DVI 20 cent 1862	1+	450	
68	144	DK 16 skill. 1842	1+	400	
69	144	Tyskland 2 mark 1951 J	1+	135	
70	144	Tyskland 5 mark Jub. 1966	01	75	
71	144	DK 1 krone 1892	1	80	
72	144	Bulgarien 5 leva 1894	1+	225	
73	144	Island 1 eyrir 1932, 2 aurar 1938 pæne	1+	50	
74	144	DK 3 rigsbankskilling 1842 H9A	1	60	
75	144	DK 2 øre 1874	01	120	
76	144	DK lille medalje 26 mm. Guldbryllup Chr. 9. - Dr. Louise 26. Maj 1892 bronze lille kanthak	1++	60	
77	83	England Brun møntalbum med ca 84 mønter 19. århundrede	lot	35	
78	83	Finland 10 penni 1912	1+	50	
79	83	Schweiz 5 franc 1968	0	30	
80	83	Holland 2,5 gulden 1963	1+	50	
81	83	Holland 5 gylden 1969	01	40	
82	83	USA ½ dollar 1969 sølv 40%	1+	75	
83	83	USSR 1 rouble 1970 jub Lenin	1+	15	
84	83	England 1 shilling 1920 sølv KM816a	1(+)	20	
85	83	Frankrig 5 franc 2 x 1947, 1947 alu	1+	10	
86	83	Frankrig 5 franc 1979, 1971	0	20	
87	83	Australien penny 1944, 2 x 1952, 1956, 1963, 2 x 1964	Lot	25	
88	83	Syd Afrika 2,5 shilling 1932	1	20	
89	83	Irland penny 1943, 5 pence 1971, 10 pence 1971, 1 shilling 1968	Lot	15	
90	83	DK 1 øre og 2 øre Hækkerup sæt	0	45	
91	22	Jernmedalje oprørsregering 1848 k.h.	1+	70	
92	22	Medalje London International udstilling 1851 tin	1+	20	
93	22	DK Pose med kobber 1-2-5 øre med hul	lot	10	
94	22	Norge 14 stk. Mønter	Lot	20	
95	22	Sverige 2 øre 1918, 10 øre 1949, 25 øre 1930	Lot	10	

96	22	D 10 mønter	Lot	15
97	22	DK 2 sk 1810 Si4	1+/1	50
98	22	DK 2 sk 1818 Si18 H36	1(+)	150
99	22	DK 10 øre 1874	1	25
100	7	DK 1 kr 1924	1	600
101	7	DK 20 kr 1914 guld	01	1800
102	7	DK 20 kr 1915 guld	01	1800
103	7	D ½ mark 1905A, 1906D, 1906E, 1917A	Lot	20
104	7	D ½ mark 1914A	0	75
105	7	D ½ mark 1915G	0	60
106	7	D 4 pf. 1932A	01	50
107	7	D 5 mark jub 1975J, 1974D, 1974F, 1976F	0	80
108	7	D 5 mark jub 1973G, 1973J, 1968J	0	60
109	7	D 10 mark jub 1972D, 1972D, F, G, J	0	125
110	7	D 10 mark jub 1972D, F, G, J	0	100
111	7	DK 10 kr 2005 jub Den Grimme Ælling sølv	proof	125
112	7	Grønland 1 kr 1957	1+	55
113	7	Grønland 1 kr 1960	01	75
114	7	Grønland 1 kr 1964	1++	100
		Sedler		
115		DK 1 kr 1914 falmet, 1921 2N	1	30
116		DK 5k 1942 J Hellerung	1+	20
117		DK 10 kr 1943 V Ingerslevgaard	1+	12
118		DK 5 kr 1949 C Æ Hellerung	1-	30
119		DK 10 kr 1948r Holm	1	40
120		DK 5 kr 1959 C1594D Svend Nielsen	1+	15
121		DK 10 kr 1974 D3740J Svend Andersen Si133	0	75
122		DK 100 kr 1965 A9653A Svend Andersen	1+	80
123		DK 100 kr 1965 A9655C Sunesen	1+	80
124		Færøerne 20 kr 1988 A0882B	0	125
125		Færøerne 20 kr 1988 A0882B brune pletter, 50 kr 1987 A0872D brune pletter L. Groth	0, 01	150

 : se billede på www.nfns.dk

Hammerslagspris ved medlemssalg og auktion den 9. februar 2016

Nr.	Pris	Nr.	Pris	Nr.	Pris	Nr.	Pris	Nr.	Pris		
1		22	150	43		64	175	85	106	62	
2		23	150	44	44	65		86		107	25
3		24		45	26	66		87		108	
4		25		46	32	67		88		109	25
5	65	26		47	35	68	5	89	5	110	50
6	15	27	50	48	35	69		90	5	111	
7		28	28	49	55	70		91		112	
8		29		50		71		92	5	113	
9	100	30	200	51	40	72		93	140	114	
10	30	31	85	52	45	73		94	140	115	
11		32	85	53		74	30	95		116	10
12		33	160	54		75		96	30	117	28
13		34		55	90	76		97	135	118	18
14		35		56	225	77		98	130	119	
15		36		57		78	125	99	130	120	15
16		37		58		79	35	100	130	121	25
17	30	38		59	75	80	800	101	50	122	50
18		39	35	60	110	81	1820	102	62	123	
19	25	40		61		82	15	103	68	124	
20	150	41		62	40	83		104	98	125	
21	330	42		63	40	84	50	105	25	♥	

Generalforsamling og auktion.

Numismatisk Forening afholder medlemsmøde med generalforsamling og auktion
tirsdag den 12. april 2016 kl. 19.30 i NygadeHuset i Aabenraa.

Dagsorden ifølge vedtægterne.

1. Valg af dirigent.
2. Beretning ved formanden.
3. Regnskab ved kassereren.
4. Fastsættelse af kontingent.
5. Valg til bestyrelsen: Efter tur afgår
Jens Madsen, Hans Chr. Deele og Henning Kjær.
6. Valg af revisor: efter tur afgår Erik Østergaard.
7. Orientering om auktionslisterne.
8. Indkomne forslag.
9. Eventuelt.

Foreningens regnskab uddeles på generalforsamlingen,
 eller kan rekvireres hos formanden.

P. b. v. Henning Kjær.

Hammerslagspris kan også læses på vores hjemmeside www.nfns.dk